

Boven: Palestijnse dagloners wachten voor een Israëlische controlepost op de Westelijke Jordaanoever. Onder: Stiaan van der Merwe. | foto EPA

Palestijnse hartenkreet beter dan het origineel

Een groep zwarte theologen in Zuid-Afrika riep de kerken in 1985 op stelling te nemen tegen de apartheid. Een betrokkene uit die tijd is onder de indruk van de hartenkreet die de Palestijnse christenen onlangs uitten tegen de „Israëlsche bezetting“.

„Hadden we vroeger maar zulke liefde durven tonen.“

door onze redacteur
Sjoerd Mouissie

JOHANNESBURG – „De tijd is gekomen. Nu is het moment van de waarheid. Zuid-Afrika schudt op zijn grondvesten door de crisis waarin het land is gestort, en die in de komende maanden alleen maar erger zal worden. Het moment van de waarheid is gekomen, niet alleen voor de apartheid, maar ook voor de kerk.“

Het zijn de beginregels van een tekst uit september 1985. Een groep zwarte theologen, voornamelijk uit de township Soweto, bij Johannesburg, Zuid-Afrika, daagde de wereldwijde kerken uit stelling te nemen tegen de apartheid. Zij gaf de tekst de titel 'Kairos-document'. Het Griekse woord kairos betekent 'het juiste moment'; het document moest 'een Bijbels woord op een cruciaal ogenblik' zijn. Dat lukte – in veel landen leidde het document tot verhitte discussies in de kerken. De toenmalige Zuid-Afrikaanse regering

voelde zich gedwongen in het openbaar afstand te nemen van het initiatief.

„De impact van die tekst was enorm“, zegt Stiaan van der Merwe. Hij is lid van het Kairos Theologisch Forum in Zuid-Afrika – een groep „betrokkenen“ bij het initiatief van de zwarte theologen. Wie het document in 1985 schreven, is nooit bekendgemaakt.

Mede door het grote succes van die hartenkreet, vijftienvintig jaar geleden, probeerden diverse organisaties in verschillende landen later ook 'revolutionaire' teksten te schrijven. Zo probeerden Europese theologen aandacht te vragen voor de wereldwijde economie, en protesteerden kerken in Zuid-Afrika in 1990 tegen geweld. Deze initiatieven trokken echter maar een fractie van de gewenste aandacht.

Het meest recente voorbeeld is het Kairos-document dat Palestijnse christenen vorige maand presenteerden in Betlehem, met de titel *Uur van de waarheid. Een woord van geloof, hoop en liefde uit het hart van het Palestijnse lieden*. „De Israëlsche bezetting van Palestijns land“ is een „zonde tegen God en de mensheid“, stellen de christenen, terwijl ze oproepen tot „een systeem van economische sancties en boycot“ tegen Israël. Die boycot zou dan moeten gelden voor „alles wat bezetting en bezetter geld oplevert“.

Stiaan van der Merwe, bedrijfskundige en theoloog, heeft beide teksten vergeleken. Niet in de laatste plaats omdat hij „een déjà vu“ krijgt bij bezoeken aan Israël. „De checkpoints, de hooghartige manier waarop mensen daar behandeld worden, hoe een minderheid van Joodse kolonisten heerst over een Palestijnse meerderheid... Tijdens de apartheid ging het precies zo. En dan ben ik een blanke man.“

Slechter

Sterker nog, volgens Van der Merwe hebben de Palestijnen het soms slechter dan de zwarten tijdens de apartheid. Begin jaren zeventig zouden er in Zuid-Afrika wegen worden aangelegd, waarover zwarte burgers in afgesloten bussen van de hun toebedeelde gebieden naar hun werk in 'blanke' regio's zouden worden vervoerd; uitstappen was verboden. „Dit plan is in Zuid-Afrika gelukkig nooit uitgevoerd, terwijl het voor de Palestijnen werkelijkheid is. 'Wow, dat hoefden zelfs wij niet te ondergaan', zei een collega van me toen hij dat zag.“

Ook inhoudelijk hebben de oproepen veel gemeen, zegt hij. „Beide stellen vanuit een diepe geestelijke overtuiging dat de apartheid en de Israëlsche bezetting volledig in strijd zijn met de christelijke rechtvaardigheid. Dus geen goed beleid dat verkeerd is toegepast, maar onrecht waartegen christenen

moeten strijden, willen ze hun geloofwaardigheid niet verliezen.“

Daarnaast hebben de omstandigheden van 1985 en 2009 nog een opvallende overeenkomst: er zijn groepen die ze theologisch rechtvaardigen. In Zuid-Afrika trokken de theologen fel van leer tegen de gevestigde kerken, die de blanke overheersing over de zwarten verdedigden met een beroep op de Bijbel. „De Palestijnen schetsten een eigen soort 'apartheid', die gesteund wordt door twee stromingen: de joodse, zionistische theologie en wereldwijde christelijke varianten daarop.“

Toch zorgt „een groot juweel“ er voor dat beide Kairos-documenten, ondanks alle overeenkomsten en herkenning, „wezenlijk van elkaar verschillen“, stelt Van der Merwe. Daarmee doelt hij op de Palestijnse oproep tot liefde voor de „Israëlsche bezetter“: „Door onze liefde zullen we onrecht overwinnen en het

Betrokkene bij actie tegen apartheid waardeert nieuw Kairos-document

fundament leggen voor een nieuwe samenleving, zowel voor onszelf als voor onze tegenstanders.“

Het is allesbehalve een obligate of makkelijke oproep, benadrukt de Zuid-Afrikaan. „Die christenen weten hoe de vele wegblokkades eruit zien, ze kennen de gezichten van de soldaten erachter. Dat ze desondanks oproepen tot liefde, is moedig. In 1985 waren wij niet dapper genoeg om dezelfde oproep te doen.“

Terugkijkend kan Van der Merwe die beslissing „om strategische redenen“ echter wel begrijpen. „Zo'n tekst zou tegen ons gebruikt worden.“ Door een eenzijdige liefdesverklaring zouden machthebbers de oproep makkelijk naast zich neer kunnen leggen, stelt hij. „Zoals je ook een kind kan negeren dat schreeuwt om zijn speelgoed. Het is boos, maar houdt uiteindelijk toch wel van je, wat er ook gebeurt.“

Sterker

De Palestijnse christenen lopen het risico dat dit ook met hun oproep gebeurt. „In een samenleving die van sterke teksten houdt, is je zwakte tonen vaak niet handig. Het succes van dit Kairos-document hangt af van de mate waarin de – voornamelijk Europese en Amerikaanse – kerken bereid zijn het serieus te nemen. Of dat zal gebeuren, durf ik niet te voorspellen.“

Maakt die „radicale keuze voor

de liefde“ de Palestijnse oproep beter dan het oorspronkelijke Kairos-document uit 1985? „Ja“, zegt Van der Merwe. „Hij maakt de kwaliteit en diepgang van de boodschap absoluut beter.“

Waarom? „Door te kiezen voor de liefde, wijzen de christenen gewelddadig verzet af. Die afwijzing treft ook de eigen Palestijnse leiders, die wel voor geweld kiezen. Het Kairos-document uit 1985 zou veel sterker zijn geweest als het op dezelfde liefdevolle manier kritisch had gekeken naar kwalijke zaken die onder de noemer 'strijd tegen apartheid' gebeurden.“

Na het einde van de apartheid in 1994 was de rol van het oude Kairos-document nagenoeg uitgespeeld, zegt Van der Merwe. „Er sprak vooral woede uit over de situatie in de jaren tachtig, het ging niet over de toekomst. Het is boos, maar houdt uiteindelijk vermoeden dat de apartheid binnen tien jaar verdwenen zou zijn.“

Een „profetische stem voor de toekomst“ werd de tekst van de zwarte theologen dus niet. Het Kairos Theologisch Forum overweegt in 2010 de vijftienvintigste verjaardag van het Kairos-document te herdenken. Van der Merwe: „We willen nadenken over onze profetische roeping in het Zuid-Afrika van nu. Die is, afgezien van het werk van enkelingen, niet te vinden. Het 'nieuwe Zuid-Afrika' houdt een profetische siësta.“